

УДК 330.15

Олена Валеріївна Довгаль
к.е.н., доцент кафедри економічної теорії і
суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет
Україна, м. Миколаїв, вул. Г. Гонгадзе, 9, 54029
E-mail: dovgal@ua.fm

ВИРОБНИЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: СТАН ТА РІВЕНЬ ВИКОРИСТАННЯ В УМОВАХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

У статті досліджено сучасний стан виробничого потенціалу сільських територій регіону, проаналізовано рівень його використання в умовах забезпечення продовольчої безпеки. Визначено, що при збільшенні частки сільськогосподарських підприємств у виробництві валової продукції підвищується рівень використання виробничого потенціалу (продуктивність праці) сільських територій Причорноморського регіону. Встановлено, що високий рівень залежності продуктивності праці у аграрних підприємствах Причорноморського району від рівня потужності сільськогосподарських машин обумовлений поселенською специфікою сільських територій відповідних областей – тут історично одна із найнижчих щільностей населення на одиницю території.

Ключові слова: виробничий потенціал, сегмент ринку, сільські території, структура посівних площ, Причорноморський регіон.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. При оцінці перспектив реалізації виробничого потенціалу сільських територій Причорноморського району необхідно виходити із довгострокових прогнозів зміни клімату. Про те, що вони обов'язково стануться наголошують учені-кліматологи. На їх переконання – загальна тенденція полягатиме у підвищенні середньорічного показника температур та загострення дефіциту прісної води. За таких умов актуальною постає наукова задача адаптації головних зернових культур до посухи. В першу чергу, необхідно звертати увагу на структуру посівних площ – одного із найважливіших показників від

якого залежить економічна ефективність не тільки рослинницької галузі, а й нерозривно пов'язаного з нею тваринництва.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Методичною і теоретичною основою дослідження стану та особливостей використання виробничого потенціалу сільських територій стали наукові праці Малика М.Й. [1], Булавки О.Г. [2], Шубравської О. [3], Мудрака Р. П. [4], Лагодієнка В.В. [5], Герасимчука З.В. [6], Павлова О. [7], Мельника С.І. [8] тощо. та ін.

Формулювання цілей дослідження. Дослідити сучасний стан виробничого потенціалу сільських територій регіону та рівень його використання в умовах забезпечення продовольчої безпеки.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Одним із найбільш інформативних показників використання виробничого потенціалу є продуктивність праці суб'єктів господарської діяльності даної території (табл. 1). В Причорноморському районі середній рівень даного показника за період 2008-2017 рр. вищий, ніж у середньому по країні в Миколаївській і Херсонській областях. Натомість в Одеській області – нижчий. Це може свідчити про вищий рівень розвитку сільськогосподарського виробництва в Миколаївській і Херсонській областях порівняно із Одеською. Однією із причин такої міжрегіональної диференціації у Причорноморському районі є можливості працевлаштування – в Одеській області кращі можливості знайти роботу в несільськогосподарському секторі економіки (портове господарство, морські курорти, транспортне господарство, міський ринок праці в м. Одеса тощо).

Тому робоча сила з відносно високим рівнем кваліфікації працевлаштовується в поза аграрному секторі економіки, а ті хто залишається – в сільському господарстві. Натомість в Миколаївській та Херсонській областях сільськогосподарський сектор – головна сфера працевлаштування місцевих жителів [9].

Про нижчий рівень продуктивності праці в сільському господарстві Одеської області свідчить і порівняння середньомісячної заробітної плати (табл.2). Як бачимо, рівень оплати працівників сільському господарству Одеської області – суттєво нижчий, ніж у сусідніх по регіону областях. Важливою характеристикою досліджуваного явища є те, що підвищення рівня оплати праці в усіх областях впродовж аналізованого періоду відбувався з однаковим середньорічним темпом. Це означає, що за сільським господарством Одещини закріпився стійкий статус низькооплачуваного сегменту ринку праці. Що не стимулює надходження в галузь найманих працівників із вищим рівнем кваліфікації. А тому перетворює проблему низької продуктивності праці в аграрному секторі економіки Одещини на хронічну у найближчій перспективі.

Важливим чинником, який впливає на використання виробничого потенціалу сільських територій у частині аграрної сфери суспільного виробництва є структура аграріїв за категоріями виробників - сільськогосподарські підприємства та господарства населення (табл. 3).

В аналізованому періоді частка сільськогосподарських підприємств у виробництві валової продукції зростала як в середньому по країні, так і в областях Причорноморського району. Для дослідження ступеня зв'язку продуктивності праці (виробництво сільськогосподарської продукції на 1 особу у постійних цінах, грн.) та структури сільськогосподарського виробництва за категоріями виробників (%) (табл. 4) був проведений кореляційно-регресійний аналіз.

Як бачимо, в усіх результатах тіснота зв'язку висока – при збільшенні частки сільськогосподарських підприємств у виробництві валової продукції підвищується рівень використання виробничого потенціалу (продуктивність праці) сільських територій.

Таблиця 1

Продукція сільського господарства, на 1 особу у постійних цінах 2010р., грн. [10]

Рік	Україна	Миколаївська область	Одеська область	Херсонська область
2008	4357	6111	3921	7087
2009	4298	6176	3577	7217
2010	4249	6290	3925	7465
2011	5113	7092	4195	9177
2012	4897	5899	3365	7711
2013	5559	8023	4740	9123
2014	5847	7516	4615	9639
2015	5589	7708	4446	10174
2016	5967	8416	4975	10606
2017	5865	7710	4952	10637
середнє	5174,1	7094,1	4271,1	8883,6
дисперсія	472294,3222	825413,21	319862,544	1979219,4
середнє квадратичне відхилення	687,2367294	908,52254	565,563917	1406,8473
рівень варіації, %	13,3	12,8	13,2	15,8

Таблиця 2

**Середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників підприємств
сільського господарства та пов'язаних з ним послуг, грн. [10]**

Рік	Миколаївська область	Одеська область	Херсонська область
2005	427	355	461
2006	565	461	584
2007	711	588	758
2008	1067	821	1065
2009	1252	927	1204
2010	1399	1075	1399
2011	1676	1395	1679
2012	1882	1479	1799
2013	2064	1765	1993
2014	2214	1918	2289
2015	2795	2257	2899
2016	3645	2824	3748
2017	5167	4482	5520
середнє за 2005-2017рр.	1912,6	1565,2	1953,7
середньорічний темп зростання, %	121,1	121,5	121,0

Таблиця 3

Структура продукції сільського господарства за категоріями господарств, % [11]

Рік	Україна		Миколаївська область		Одеська область		Херсонська область	
	С.-Г підприємства		С.-Г підприємства		С.-Г підприємства		С.-Г підприємства	
2008	46	54	51,7	48,3	50,5	49,5	46,6	53,4
2009	44,8	55,2	52,4	47,6	52,7	47,3	45,8	54,2
2010	48,3	51,7	52,2	47,8	48,2	51,8	44,6	55,4
2011	51,8	48,2	54,4	45,6	48	52	48,4	51,6
2012	50,7	49,3	50,8	49,2	43,4	56,6	39,2	60,8
2013	54	46	56,3	43,7	54	46	46,8	53,2
2014	55,3	44,7	56,9	43,1	54,3	45,7	49,2	50,8
2015	55,1	44,9	55,9	44,1	52,8	47,2	53	47
2016	57	43	58,2	41,8	58,2	41,8	51,5	48,5
2017	56,4	43,6	57,1	42,9	60,1	39,9	52,5	47,5

Таблиця 4

Вихідні дані для проведення кореляційно-регресійного аналізу впливу частки сільськогосподарських підприємств у виробництві валової продукції (x) на продуктивність праці (Y), та результати аналізу

Рік	Україна		Миколаївська область		Одеська область		Херсонська область	
	Y	x	Y	x	Y	x	Y	x
2008	4357	46	6111	51,7	3921	50,5	7087	46,6
2009	4298	44,8	6176	52,4	3577	52,7	7217	45,8
2010	4249	48,3	6290	52,2	3925	48,2	7465	44,6
2011	5113	51,8	7092	54,4	4195	48	9177	48,4
2012	4897	50,7	5899	50,8	3365	43,4	7711	39,2
2013	5559	54	8023	56,3	4740	54	9123	46,8
2014	5847	55,3	7516	56,9	4615	54,3	9639	49,2
2015	5589	55,1	7708	55,9	4446	52,8	10174	53
2016	5967	57	8416	58,2	4975	58,2	10606	51,5
2017	5865	56,4	7710	57,1	4952	60,1	10637	52,5
Коефіцієнт кореляції, R	0,972		0,974		0,841		0,806	
Рівняння регресії	$Y = -2760,1 + 152,8x$		$Y = -11218 + 335,4x$		$Y = -746,4 + 96,1x$		$Y = -4126,5 + 272,4x$	

Таблиця 5

Середня потужність двигуна трактора у сільськогосподарських підприємствах, кВт [11]

Рік	Україна	Миколаївська область	Одеська область	Херсонська область
2004	68,3	71,2	64,3	68,5
2005	68,2	70,2	63,4	67,5
2006	70,7	72,6	69,9	69,5
2007	71,1	73,5	66,8	69,8
2008	72,9	75,1	67,4	72,3
2009	74,0	76,6	69,9	74,1
2010	83,0	81,1	78,4	82,0
2011	86,0	84,2	80,4	83,7
2012	85,9	87,7	81,2	84,3
2013	88,4	86,7	84,2	83,6
2014	90,4	90,1	85,9	84,6
2015	94,1	93,0	87,6	86,6
2016	95,1	94,9	88,1	88,8
2017	97,3	95,8	91,6	91,1
середнє за 2004-2017рр.	81,8	82,3	77,1	79,0

Таблиця 6

Розкладання загальної варіації продуктивності праці у сільськогосподарських підприємствах у областях Причорноморського району в 2008-2017рр. на фактори [11]

Фактор	r_{x_i}	β_{x_i}	коефіцієнт, $r_{x_i} \cdot \beta_{x_i}$	Процент,
Миколаївська область				
Частка сільськогосподарських підприємств у виробництві валової продукції	0,9735	0,9504	0,9252	92,5
Середня потужність двигуна трактора	0,7690	0,0297	0,0229	2,3
Одеська область				
Частка сільськогосподарських підприємств у виробництві валової продукції	0,8412	0,6241	0,5250	52,5
Середня потужність двигуна трактора	0,7460	0,4336	0,3235	32,3
Херсонська область				
Частка сільськогосподарських підприємств у виробництві валової продукції	0,8055	0,5144	0,4144	41,4
Середня потужність двигуна трактора	0,8633	0,6229	0,5377	53,8

Найвищий рівень еластичності між досліджуваними функцією і фактором спостерігається в Миколаївській області – при збільшенні частки сільськогосподарських підприємств у виробництві валової продукції на 1% виробництво валової продукції зростає на 335,4 грн. (на 1 особу). Найнижча еластичність – в Одеській області.

Аналіз матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників дозволив з'ясувати, що фактором інтенсифікації виробництва та, відповідно, зростання продуктивності праці (підвищення рівня використання виробничого потенціалу) є не просто наявність певної кількості сільськогосподарської техніки, а саме її потужність. В першу чергу – це стосується рухомого складу основних засобів (табл. 5).

Для перевірки даного припущення був проведений кореляційно-регресійний аналіз (додатки Е1-Е3) в якому:

- у якості функції (Y) прийнято продуктивність праці (виробництво валової продукції сільського господарства на 1 особу, грн. у постійних цінах);

- у якості першого фактору (x1) прийнято частку сільськогосподарських підприємств у виробництві валової продукції (%);

- у якості другого фактору (x2) прийнято середню потужність двигуна трактора у сільськогосподарських підприємствах (кВт) [12].

Результати кореляційно-регресійного аналізу показали, що в усіх випадках тіснота зв'язку – висока. Для визначення ваги кожного із факторів у їх впливі на функціональну ознаку, було проведено розкладання загальної варіації продуктивності праці (табл. 6).

Отже, як бачимо, в усіх випадках розрахунки правильні – суми коефіцієнтів дорівнюють відповідним коефіцієнтам детермінації (R²).

Середня потужність двигуна трактора має вагу 2,3% для сільськогосподарських підприємств Миколаївської області, 32,3% для сільськогосподарських підприємств Одеської області і 53,8% - Херсонської області. Значення другого фактору є критичним для Одеської і Херсонської областей та не критичним для Миколаївської області. Це пояснюється тим, в Миколаївській області середнє значення потужності двигуна трактора було високим із самого початку аналізованого динамічного ряду. Вищим навіть, ніж у середньому по країні. Тому варіація даного фактору та різниця між його значеннями у базовому та звітному періодах була відносно нижчою. Натомість для Одеської та Херсонської областей варіація даного фактору та різниця між його значеннями у базовому та звітному періодах була відносно вищою. Що і зумовило фактичне значення ваги фактору у варіації результативної ознаки.

Таблиця 7

Наявність водяних насосів і насосних станцій у сільськогосподарських підприємствах, штук [11]

Рік	Україна	Миколаївська область	Одеська область	Херсонська область
2010	3631	255	283	719
2011	3620	136	304	750
2012	5362	372	361	815
2013	5229	403	283	841
2014	4701	409	269	920
2015	3818	302	172	471
2016	4827	621	176	569
2017	4388	319	206	572
2017р. до 2010р., %	120,8	125,1	72,8	79,6

Високий рівень залежності продуктивності праці у аграрних підприємствах Причорноморського району від рівня потужності сільськогосподарських машин обумовлений поселенською специфікою сільських територій відповідних областей – тут історично одна із найнижчих щільностей населення на одиницю території. Це зумовило відносно високий розмір земельних угідь, закріплених за пересічним сільськогосподарським підприємством. Що, у свою чергу, дозволяє застосовувати широкозахватну техніку, яка потребує самохідних машин із вищим рівнем потужності двигуна, і досягати відносно високих рівнів продуктивності праці за рахунок економії на масштабі [13].

Наступним поясненням низького рівня використання виробничого потенціалу сільських територій Одеської області та відносно високим його значенням в Миколаївській та Херсонській областях є рівень застосування поливних систем. Аналіз статистичних даних показав, що існує суттєва невідповідність між наявністю машин і пристроїв для поливу та наявністю водяних насосів і насосних станцій у сільськогосподарських підприємствах в Одеській області. Особливістю сучасного стану використання водних ресурсів у степовій зоні України є суттєве скорочення дебету води у поверхневих водоймах – річках, ставках,

озерах. Наприклад, в Одеській області лише за один рік (з 2015 по 2016р.) площа поверхневих вод скоротилася на 400 га. Тому поливні системи, які розраховані на використання води із річок та ставків поступово перетворюються на непотрібний металобрухт. Усе більш сільськогосподарських товаровиробників переходять на використання підземних поверхневих та глибинних вод. Для чого збільшують кількість відповідного обладнання (табл. 7).

Висновки та перспективи подальших досліджень. При збільшенні частки сільськогосподарських підприємств у виробництві валової продукції підвищується рівень використання виробничого потенціалу (продуктивність праці) сільських територій Причорноморського району. Найвищий рівень еластичності між досліджуваними функцією і фактором спостерігається в Миколаївській області – при збільшенні частки сільськогосподарських підприємств у виробництві валової продукції зростає на 335,4 грн. (на 1 особу). Найнижча еластичність – в Одеській області.

Високий рівень залежності продуктивності праці у аграрних підприємствах Причорноморського району від рівня потужності сільськогосподарських машин обумовлений поселенською специфікою сільських територій відповідних

областей – тут історично одна із найнижчих щільностей населення на одиницю території.

Поясненням низького рівня використання виробничого потенціалу сільських територій Одеської області та відносно високим його значенням в Миколаївській та Херсонській областях є рівень застосування поливних систем. Існує суттєва невідповідність між наявністю машин і пристроїв для поливу та наявністю водяних насосів і насосних станцій у сільськогосподарських підприємствах в Одеській області.

Література

1. Малік М. Й. Сталий розвиток сільських територій на засадах регіонального природокористування та екологобезпечного агропромислового виробництва / М. Й. Малік, М. А. Хвесик // Економіка АПК. - 2010. - № 5. - С. 3-12.

2. Булавка О. Г., Якуба К. І., Дієсперов В. С., Александров М. С. Розвиток сільських територій // Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Лупенко Ю.О., Месель-Веселяка В.Я. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2012. 182 с. (с. 100-106).

3. Шубравська О. Ризики сталого розвитку АПС України в умовах глобалізації / О. Шубравська // Економіка України. 2007. №2. С. 63.

4. Сталий розвиток агропродовольчої системи України: суть та практичне значення / Мудрак Р. П., Непочатенко О. О., Нестерчук Ю. О. // Сталий розвиток та безпека агропродовольчої сфери України в умовах глобалізаційних викликів: монографія / Павлов О. І., Хвесик М. А., Юрчишин В. В. та ін.; за ред. О. І. Павлова. Одеса: Астропринт, 2012. С. 105-121.

5. Лагодієнко В.В. Концептуальна модель розвитку регіонального агропромислового виробництва / В.В. Лагодієнко // Глобальні та національні проблеми економіки. –2015. –№ 8. – С. 1259-1262.

6. Герасимчук З.В. Виробничий потенціал регіону: методика оцінки та механізми його нарощування / З.В. Герасимчук, Л.Л. Ковальська // Луцьк: ЛДТУ, 2003. — 242 с.

7. Павлов О. Рівні й типи сільських територій та їх системна управлінська модель

/ О. Павлов // Зб. наук. пр. НАДУ / [За заг. ред. В.І. Лугового, В. М. Князева] – К.: Вид-во НАДУ, 2006. – Вип. 1. – С. 233-243.

8. Мельник С.І. Соціально-економічні проблеми відтворення та ефективного використання ресурсного потенціалу села / С.І. Мельник – К.: ННЦІАЕ, 2004. – 428 с.

9. Національна парадигма сталого розвитку України / за заг. ред. академіка НАН України, д.т.н., проф., засл. діяча науки і техніки України Б. Є. Патона. – К.: Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2012. – 72 с.

10. Статистичний збірник «Соціально-економічне становище сільських населених пунктів України». – Київ, 2017. – 187с.

11. Статистичний бюлетень «Сільське господарство України 2017» – Київ, 2018. – 245с.

12. Лагодієнко В.В. Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств як основний важіль сталого розвитку аграрної сфери / О.В. Митяй, В.В. Лагодієнко, В.В. Сафонов // Економічний часопис – XXI. -2015, -№155(11-12), -С. 59-62

13. Betz F. Change in Sustainable Economies / Frederick Betz // Journal of Sustainable Development. 2015. Vol. 8, No. – P. 73.

Довгаль Е.В.

**к.э.н., доцент кафедры экономической теории и социальных наук
Николаевский национальный аграрный университет**

**Украина, Николаев, ул. Г. Гонгадзе, 9,
54029**

E-mail: dovgal@ua.fm

**ПРОИЗВОДСТВЕННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ
СЕЛЬСКИХ ЗОН: СОСТОЯНИЕ И УРОВЕНЬ
ИСПОЛЬЗОВАНИЯ В УСЛОВИЯХ
ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ
РЕГИОНА**

В статье исследуется современное состояние производственного потенциала сельской местности региона, анализируется уровень его использования с точки зрения обеспечения продовольственной безопасности. Определено, что с увеличением доли сельскохозяйственных предприятий в валовой продукции повышается уровень использования производственного потенциала (производительности труда) сельских районов Черноморского региона.

Анализ материально-технического обеспечения сельхозпроизводителей позволил выяснить, что фактором интенсификации производства и, соответственно, роста производительности труда (повышения уровня использования производственного потенциала) является не только наличие определенное количество сельскохозяйственной техники, а именно ее мощность.

Объясняя низкий уровень использования производственного потенциала сельских районов Одесской области и его сравнительно высокую ценность в Николаевской и Херсонской областях, является уровень применения ирригационных систем. Анализ статистических данных показал, что существует значительное несоответствие между наличием машин и устройств для орошения и наличием водяных насосов и насосных станций на сельскохозяйственных предприятиях в Одесской области. Особенностью современного состояния использования водных ресурсов в степной зоне Украины является значительное снижение дебита воды в поверхностных водоемах - реках, прудах, озерах.

Наибольший уровень эластичности между исследуемой функцией и фактором наблюдается в Николаевской области - при увеличении доли сельскохозяйственных предприятий в производстве валовой продукции увеличивается на 335,4 грн. (на человека). Самая низкая эластичность в Одесской области. Установлено, что высокий уровень производительности труда на аграрных предприятиях Причноморского района по сравнению с уровнем сельскохозяйственной техники обусловлен спецификой расселения сельских территорий

соответствующих регионов - исторически одной из самых низких плотностей населения на единицу территории. ,

Объясняя низкий уровень использования производственного потенциала сельских районов Одесской области и его сравнительно высокую ценность в Николаевской и Херсонской областях, является уровень применения ирригационных систем. Существует значительное несоответствие между наличием машин и устройств для полива и наличием водяных насосов и насосных станций на сельскохозяйственных предприятиях в Одесской области.

Ключевые слова: производственный потенциал, сегмент рынка, сельские территории, структура посевных площадей, Черноморский регион.

Elena Dovgal

Ph.D. in economic, assistant professor of the Department of Economic Theory and Social Sciences

**Nikolaev National Agrarian University
Ukraine, Mykolaiv, st. G. Gongadze, 9, 54029
Email: dovgal@ua.fm**

PRODUCTION POTENTIAL OF RURAL AREAS: STATE AND LEVEL OF UTILIZATION IN CONDITIONS OF FOOD SECURITY OF THE REGION

The article investigates the current state of production potential of rural areas of the region, analyzes the level of its use in terms of ensuring food security. It is determined that with an increase in the share of agricultural enterprises in gross production, the level of utilization of productive potential (labor productivity) of rural areas of the Black Sea region increases.

The analysis of material and technical support of agricultural producers made it possible to find out that the factor of the intensification of production and, accordingly, the growth of labor productivity (increasing the level of utilization of production potential) is not just the availability of a certain amount of agricultural machinery, namely its capacity.

Explaining the low level of utilization of the production potential of the rural areas of the Odessa region and its relatively high value in

the Mykolaiv and Kherson regions is the level of application of irrigation systems. The analysis of statistical data has shown that there is a significant discrepancy between the presence of machines and devices for irrigation and the presence of water pumps and pumping stations in agricultural enterprises in the Odessa region. The peculiarity of the current state of using water resources in the steppe zone of Ukraine is a significant reduction in the debit of water in surface water bodies - rivers, ponds, lakes.

The highest level of elasticity between the investigated function and the factor is observed in the Mykolaiv region - with an increase in the share of agricultural enterprises in the production of gross output increases by 335.4 UAH. (per person). The lowest elasticity is in the Odessa region. It is established that the high level of labor productivity in agrarian enterprises of the Prichnomorskiy rayon from the level of agricultural machinery is due to the settlement specificity of the rural territories of the respective regions - historically one of the lowest densities of population per unit of territory.

Explaining the low level of utilization of the production potential of the rural areas of the Odessa region and its relatively high value in the Mykolaiv and Kherson regions is the level of application of irrigation systems. There is a significant discrepancy between the presence of machines and devices for irrigation and the availability of water pumps and pumping stations in agricultural enterprises in the Odessa region.

Key words: production potential, market segment, rural territories, structure of sown areas, Black Sea region.

References

1. Malik M. Y. Sustainable development of rural territories on the basis of regional nature management and ecologically safe agro-industrial production / M. I. Malik, M. A. Khvesik // *Economy of agroindustrial complex*. - 2010. - No. 5. - P. 3-12.
2. Bul'ka O. G., Yakuba K. I., Diesperov V. S., Aleksandrov M. S. Development of rural territories // *Strategic directions of development of agriculture of Ukraine for the period up to 2020*, ed. Lupenko Yu.O., Mesel-Veselyak V.Ya. - K.: NSC «IAE», 2012. 182 p. (pp. 100-106).
3. Shubravskaya O. Risks of Sustainable Development of APS of Ukraine in the Conditions of Globalization / O. Shubravskaya // *Economy of Ukraine*. - 2007. - №2. - P. 63.
4. Sustainable development of the agro-food system of Ukraine: essence and practical value / Mudrak R.P., Nepochatenko O., Nesterchuk Yu.O. // *Sustainable development and safety of the agro-food sector of Ukraine under the conditions of globalization challenges: monograph* / Pavlov O., Khvesik MA, Yurchyshyn V.V. and others; ed. O. I. Pavlova. - Odessa: Astroprint, 2012. - P. 105-121.
5. Lagodienko V.V. Conceptual model of development of regional agro-industrial production / V.V. Lagodienko // *Global and national problems of the economy*. - 2015. No. 8 - P. 1259-1262.
6. Gerasimchuk Z.V. Production potential of the region: methodology of estimation and mechanisms of its increase / Z.V. Gerasimchuk, L.L. Kovalska // *Lutsk: LDUU*, 2003. - 242 p.
7. Pavlov O. Levels and Types of Rural Areas and Their System Management Model / O. Pavlov // *Sb. sciences pr. НАДУ* / [за заг. edit VI Lugovoi, V. M. Knyazev] - K.: View at NAPA, 2006. - Vip. 1. - P. 233-243.
8. Melnik SI Socio-economic problems of reproduction and effective use of the resource potential of the village / SI Melnyk - K.: NTSIAE, 2004. - 428 pp.
9. National Paradigm of Sustainable Development of Ukraine / per co. edit Academician of the National Academy of Sciences of Ukraine, doctor of sciences, prof., zasl. B. Ye. Paton, a scientist and technician of Ukraine. - K.: State institution «Institute for the Economy of Natural Resources and Sustainable Development of the National Academy of Sciences of Ukraine», 2012. - 72 p.
10. Statistical collection «Socio-economic situation of rural settlements of Ukraine». - Kyiv, 2017. - 187s.
11. The statistical bulletin «Agriculture of Ukraine 2017» - Kyiv, 2018. - 245c.
12. Lagodienko V.V. Competitiveness of agricultural enterprises as the main lever for the sustainable development of the agrarian sector / O.V.Mityay, V.V.Lagodiyenko, V.V.Safonov // *Economic Journal* - XXI. - 2015, No. 155 (11-12), -C. 59-62
13. Betz F. Change in Sustainable Economies / Frederick Betz // *Journal of Sustainable Development*. 2015. - Vol. 8, No. - R. 73